

'Vergeten helden' alsnog postuum geëerd

Het hoofdgebouw van psychiatrisch centrum Groot Graffel werd in de eerste meidagen van 1945 getroffen door Canadese beschietingen. Maar een volledige vernietiging werd op het laatste moment voorkomen. foto W.H. Fleming, Eefde

Soms blijkt de werkelijkheid net iets anders te zijn dan wat algemeen bekend is. Dat is zeker het geval bij de bevrijding van het psychiatrisch ziekenhuis het Groot Graffel in Warnsveld, aan het eind van de tweede wereldoorlog. Het heldhaftige gedrag van de toenmalige *geneesheer-directeur P. van Bork*, die in april 1945 dwars door de Duitse linies heenliep om de Canadezen te vragen met de beschieting van het hoofdgebouw te stoppen, is genoegzaam bekend.

In het boekje 'De bevrijding van Warnsveld' is dit feit uitgebreid beschreven. Voor zijn dappere optreden in die moeilijke periode is hij in 1995 geëerd met een gedenktegels in het hoofdgebouw van het huidige GGNet.

Rond die tijd werd ook al de naam van ene *dokter Marius ten Raa* genoemd, die zich eveneens zou hebben ingezet om te voorkomen dat de gebouwen van het psychiatrisch ziekenhuis

door de geallieerden in puin zouden worden geschoten. Een promotieonderzoek was ervoor nodig om er achter te komen welke rol dokter Ten Raa daarbij precies heeft gespeeld.

Het begon allemaal bij een verzoek om informatie dat Warnsvelder [Henk Mulder](#), secretaris van de stichting Historisch Bezit ONG en Museum Groot Graffel, in 2006 kreeg van [dr. Cécile aan de Stegge](#).

Mulder: "Zij was bezig met een dissertatie over de ontwikkeling van de psychiatrische verpleegkunde in de 20e eeuw en had gegevens over patiënten nodig. Ik kon haar niet helpen en heb haar naar het Stadsarchief van Zutphen verwezen. Daar stuitte zij op het handgeschreven oorlogsdagboek van psychiater en neuroloog Marius ten Raa, waarin ook de gebeurtenissen bij de bevrijding van het Graffel waren beschreven.

Daaruit bleek dat Ten Raa op de avond van 4 mei 1945, toen de Canadese infanterie de aanval op het Graffel inzette het (slag)veld in trok. Begeleid door hoofdverpleger Johannes Nonnekes, die met de handen omhoog en een lantaarn meeliep, kon hij een Canadese officier ervan overtuigen dat het Graffel een ziekenhuis was en geen militaire vesting. Deze officier bleek opdracht te hebben het gesticht volledig te vernietigen, omdat het op de stafkaart stond aangegeven als militaire vesting.

Het resultaat was dat de beschietingen werden gestaakt en dat zo gelukkig de levens van veel patiënten werden gespaard. Het gebouw was inmiddels al zwaar beschadigd en vijf patiënten hadden toen al het leven verloren”.

Dokter Ten Raa was op 17 juni 1942 met 195 patiënten en 17 personeelsleden naar Warnsveld geëvacueerd vanuit het Provinciaal Ziekenhuis Duin en Bos in Bakkum (NH). Met een

capaciteit van 475 bedden moesten in die tijd 1245 patiënten [..], deels afkomstig van instellingen uit de kuststrook, onder de meest moeilijke omstandigheden worden gehuisvest."

Na de ontdekking van het oorlogsdagboek rees de vraag wiens ingrijpen nu echt had geleid tot het staken van het vuren.

De conclusie was dat Van Bork de artilleriebeschieting vanuit het zuiden had weten te stoppen en Ten Raa het mortiervuur vanuit het oosten[..].

De zoon van Ten Raa vroeg, gesteund door onderzoekster Cécile aan de Stegge, om ook aan het moedige gedrag van zijn vader een blijvende herinnering in Warnsveld tot stand te brengen.

Zowel de raad van bestuur van GGNet als de museumcommissie bleken graag bereid dokter Marius ten Raa en broeder Joop Nonnekes na 63 jaar alsnog te eren. Op zaterdag 17 mei 2015 werd in het hoofdgebouw van GGNet, in het bijzijn van de naaste familie, een door de Zutphense kalligraaf Trudy Demoed vervaardigde oorkonde onthuld, als een laat eerbetoon aan de inmiddels overleden 'vergeten helden.'

Bron: De Stentor

Erfgoedcentrum Zutphen, Facebook, 6 maart 2020:

Grüne Polizei pakt artsen en leraren op

Op 6 maart 1945 noteert zenuwarts Marius ten Raa op Het Groot Graffel:

“Hedenmiddag 14 uur is dr van Bork door 3 agenten der Grüne Polizei weggehaald. (In Zutphen zijn verscheidene artsen en

leraren weggehaald in de laatste dagen).”

In Zutphen ziet schilder en tekenaar Johanna van Wisse die arrestaties die dag ook:

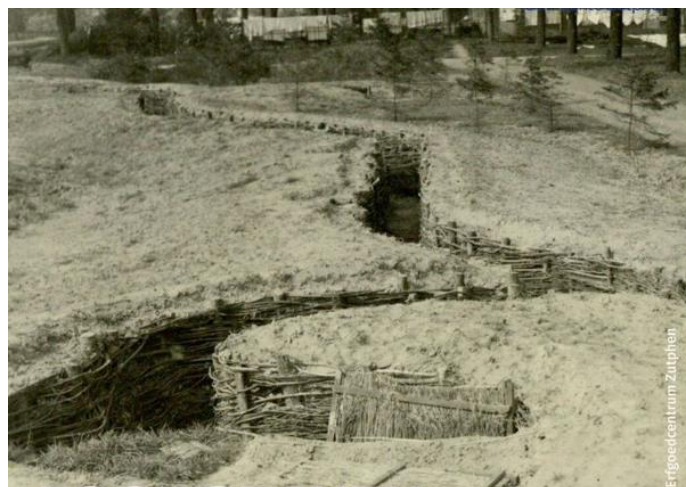
“Veel mensen werden vandaag weer gevangen genomen door de Sicherheitsdienst.”

Uit de dagboeken van Johanna van Wisse en zenuwarts Marius ten Raa, 6 maart 1945. Citaten uit hun dagboeken zijn ook te lezen in het boek *‘Wij zijn vrij’* van Menno Tamminga, dat de Historische Vereniging begin april publiceert.

De arrestaties onderstrepen de groeiende repressie van de Duitse bezetter. De IJsselbruggen zijn per 1 maart afgesloten voor burgers.

De geallieerden zijn heer en meester in de lucht. Het wachten is op hun doorbraak over de Rijn.

De gearresteerde Van Bork is de geneesheer-directeur van het Oude en Nieuwe Gasthuis in Zutphen en van Het Groot Graffel in Warnsveld. Het is de derde keer tijdens de bezetting dat de Duitsers hem gevangen zetten. Hij weigert consequent medewerking te verlenen aan het afvoeren van Joodse patiënten.

Ook heeft hij met een beroep op de Conventie van Genève, die de burgerbevolking in oorlogstijd moet beschermen, verhinderd dat de Duitsers loopgraven óver het Graffel-terrein aanleggen.

De loopgraven lopen nu óm het gesticht heen.

Reactie op Facebook:

Alice Megens-Sotthewes:

“En die moedige man, Dr. van Bork, viel uiteindelijk in moordenaars handen. In de zomer van 1972 werd hij in zijn huis aan de Coehoornsingel vermoord [...]. 🙄”